

Analys av särskilda bestämmelser för äldre i förvärvsarbetande ålder för sjukpenning och sjukersättning

Vårt diarienummer:

FK 2023/004609

Upplysningar:

Analytiker Per Jansson

010-113 1074

per.jansson1@forsakringskassan.se

Webbplats:

www.forsakringskassan.se

Innehåll

Analys av särskilda bestämmelser för äldre i förvärvsarbetande ålder för sjukpenning och sjukersättning.... 1

Rättelse..... 4

Sammanfattning..... 5

Knappt 350 fler med sjukpenning bland äldre i samband med lagändringen..... 5

Ökat antal beviljade sjukersättningar bland äldre i samband med
lagändringen 6

Likheter och skillnader i utvecklingen mellan förmånerna 6

Kort om tillvägagångssättet..... 7

Inledning..... 8

Metod 8

Ny bedömningsgrund för äldre inom sjukpenning 13

De nya reglerna..... 13

Skäl bakom lagändringen..... 13

Ny bedömningsgrund för äldre försäkrade inom sjukersättning 15

De nya reglerna..... 15

Skäl bakom lagändringen..... 15

Angränsande förändringar..... 17

Nya undantag för bedömning mot normalt förekommande arbete 17

Bedömning mot en angiven yrkesgrupp 17

Försäkringskassans utredningsskyldighet 17

Resultat sjukpenning..... 19

Antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar har ökat sedan lagändringen..... 19

Ingen skillnad i utveckling mellan kvinnor och män 22

Sjukpenning på deltid ökar mer än på heltid men ingen effekt av
lagändringen 23

Störst ökning för rörelseorganens sjukdomar 25

En större ökning för de yrken som i allmänhet är fysiskt krävande 26

Resultat sjukersättning 29

Antalet beviljade sjukersättningsärenden har ökat sedan lagändringen för
den åldersgrupp som omfattas av äldrereglerna 29

Större ökning för ansökningsärendena än för utbytesärenden 32

Ökningen är något större för kvinnor 33

Sjukersättning på hel- och deltid har ökat i samma utsträckning..... 34

Ökningen är störst för rörelseorganens sjukdomar..... 35

En något högre ökningstakt för dem som har ett yrke som i allmänhet är fysiskt krävande	36
Avslutande diskussion	38
Referenser	40
Figurbilaga.....	41
Metodbilaga.....	42
Data.....	42
Kategorisering diagnoser	42
Kategorisering yrke	42

Rättelse

Rapporten har blivit rättad avseende siffrorna för sjukpenning. I Försäkringskassans ursprungliga svar på regeringsuppdraget att analysera konsekvenserna av lagändringarna som gäller sjukpenning och sjukersättning för äldre i förvärvsarbetande ålder fanns felaktiga uppgifter för åldersgrupperna 62–64 år och 59–61 år. De siffror som tidigare fanns var beräknade på ett annat sätt avseende när individerna skulle kategoriseras till dessa åldersgrupper.

I denna version har uppgifterna i figur 1–6 och tabell 1–4 rättats och analysen i anslutning till dessa har korrigerats. Även slutsatserna har korrigerats utifrån de nya resultaten. De nya uppgifterna visar i stort på samma mönster som tidigare, men den skattade effekten av lagändringen för sjukpenning är något mindre än i den tidigare rapporten.

Sammanfattning

Denna rapport är ett svar på den första delen av uppdraget i Försäkringskassans regleringsbrev. Uppdraget går ut på att analysera konsekvenserna av lagändringarna som gäller sjukpenning och sjukersättning för äldre i förvärvsarbetande ålder, som trädde i kraft 2022. I detta svar redovisar vi hur många som får ersättning med stöd av de nya bestämmelserna.

Lagändringen för sjukpenning innebär ett nytt undantag för äldre i förvärvsarbetande ålder efter 180 dagar i rehabiliteringskedjan, vilken trädde i kraft den 1 februari 2022. I korthet innebär lagändringen att äldre personer¹ som har ett förvärvsarbete undantas från bedömningen mot normalt förekommande arbete, och blir istället fortsatt bedömda mot arbete hos den befintliga arbetsgivaren.

Lagändringen inom sjukersättning infördes den 1 september 2022. För att omfattas av reglerna ska personen som ansöker som mest ha fem år kvar till tidpunkten då personen som längst kan få sjukersättning.² De ska även ha erfarenhet av ett normalt förekommande arbete under de senaste 15 åren. Om personen omfattas av reglerna bedöms arbetsförmågan mot sådana arbeten som personen har erfarenhet av under den perioden, eller andra lämpliga arbeten som är tillgängligt för personen.

Knappt 350 fler med sjukpenning bland äldre i samband med lagändringen

Antalet sjukfall längre än 180 dagar i åldersgruppen 62–64 år har ökat sedan lagändringen. Även i åldersgruppen 59–61 år har antalet sjukfall längre än 180 dagar ökat, men i mindre utsträckning än för åldersgruppen 62–64 år.

I december 2022 hade 26 procent fler personer i åldersgruppen 62–64 år ett sjukfall längre än 180 dagar jämfört med i januari 2022 (månaden innan lagändringen). För åldersgruppen 59–61 år var ökningen under samma period 20 procent.³

Om vi jämför ökningen för de båda åldersgrupperna är den relativt sett större för åldersgruppen 62–64 år. Vi antar att utvecklingen för de båda åldersgrupperna hade sett likadan ut om det inte skett någon lagändring, vilket är ett rimligt antagande eftersom de båda åldersgrupperna sedan 2018

---

¹ Lagändringen omfattar personer som uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas. För 2022 var åldern för möjlighet till inkomstgrundad ålderspension 62 år och för 2023 kommer den att vara 63 år. Lagändringen är vidare tillämplig fram till personen får garantipension, vilket var vid 65 år för 2022 och 66 år för 2023.

² För 2022 innebär det en ålder av 59 år och 11 månader och för år 2023 innebär det en ålder av 60 år och 11 månader

³ I antal sjukfall längre än 180 dagar var det för åldersgruppen 62–64 år en ökning från 3 607 i januari 2022 till 4 810 personer i december 2022.

haft en liknande utveckling fram till lagändringen. Det innebär att det var knappt 350 fler personer i åldersgruppen 62–64 år som hade ett sjukfall längre än 180 dagar i december 2022, än vad som hade kunnat förväntas om det inte hade skett en lagändring.

Ökat antal beviljade sjukersättningar bland äldre i samband med lagändringen

Det totala antalet beviljade sjukersättningsärenden har nästan fördubblats, från 741 till 1 540, om man jämför utfallet sex månader efter september 2022 med sex månader innan, för åldersgruppen som omfattas av lagändringen. Som jämförelse finns en marginell ökning i antal för den åldersgrupp som ligger nära i ålder, men som inte omfattas av lagändringen. Vi kan alltså anta att den observerade ökningen i beviljade sjukersättningsärenden sannolikt främst är en konsekvens av lagändringen. Det finns dock en viss osäkerhet i hur den fortsatta utvecklingen kommer att se ut.

Ökningstakten har varit högst för ansökningsärenden (där den försäkrade ansöker om sjukersättning), men det finns också en tydlig ökning för utbytesärenden (där Försäkringskassan initierar ett byte från sjukpenning till sjukersättning) i åldersgruppen som omfattas av lagändringen.

Likheter och skillnader i utvecklingen mellan förmånerna

Vi kan konstatera att lagändringarna under de tidsperioder vi har analyserat har lett till att fler äldre personer i förvärsarbetande ålder omfattas av sjukpenning och sjukersättning.

När vi analyserar utvecklingen utifrån kön, omfattning av ersättningen, diagnos och yrke finns det både gemensamma mönster och vissa mindre avvikelser mellan förmånerna. Slutsatserna nedan är formulerade delvis relativt hur utvecklingen ser ut inom den åldersgrupp som omfattas av lagändringen, samt delvis i förhållande till utvecklingen för de åldrar som ligger närmast men som inte är berörda av lagändringen. Vi noterar följande för de åldersgrupper som omfattas av lagändringarna:

- För sjukersättning finns det en viss tendens till att ökningen är större för kvinnor jämfört med män. För sjukpenning finns inga större könsskillnader i ökningstakten.
- För sjukpenning har ökningstakten varit något högre för deltidssjuk-skrivna jämfört med heltidssjukskrivna. Samma mönster finns för åldersgruppen 59–61 år så den högre ökningstakten i deltidssjuk-

skrivningar är inte en effekt av lagändringen. För sjukersättning finns det ingen skillnad utifrån omfattning på ersättningen.

- För både sjukpenning och sjukersättning har ökningen varit störst för rörelseorganens sjukdomar. För sjukpenning är ökningen i psykiatriska diagnoser i nivå med den totala ökningen. För sjukersättning har psykiatriska diagnoser ökat i något mindre utsträckning jämfört med den totala ökningen.
- Generellt ser vi en kraftig ökningstakt för diagnoser som ofta är kopplade till fysiskt krävande yrken, både för sjukpenning och sjukersättning. Förutom rörelseorganens sjukdomar tillhör även skador och sjukdomar i nervsystemet denna kategori av diagnoser, och där det också skett en ökning.
- Vi ser också att ökningstakten för båda ersättningarna varit högre för dem som vi kategoriserat i yrken som i allmänhet är fysiskt krävande.

Kort om tillvägagångssättet

För sjukpenning har vi analyserat antalet personer som har pågående sjukfall längre än 180 dagar under perioden 2018 till 2022. Det går emellertid inte att identifiera vilka enskilda individer som fått sjukpenning med stöd av de nya bestämmelserna. Vi har därför analyserat utvecklingen för den åldersgrupp som lagändringen avser, vilket är de personer som är 62–64 år. Utvecklingen för denna grupp jämförs i första hand med utvecklingen för de personer som är 59–61 år.

För sjukersättning har vi analyserat antal beviljade sjukersättningsärenden under perioden 2018 till februari 2023. Det inte går att identifiera vilka enskilda individer som fått sin bedömning i enlighet med den nya lagstiftningen. Precis som för sjukpenning har vi analyserat den åldersgrupp som omfattas av lagändringen. Det gäller följande åldersgrupper:

- de som är 59 år och 11 månader och äldre fram till 2023
- de som är 60 år och 11 månader och äldre från och med 2023.

Utvecklingen för denna åldersgrupp jämförs i första hand med åldersgruppen närmast i ålder.⁴

Det är för tidigt för att kunna dra säkra slutsatser om observerade mönster kommer att vara bestående, men i rapporten redovisar vi vad vi kunnat observera så här långt sedan lagändringarna.

Genom att jämföra utvecklingen för de åldersgrupper som omfattas av lagförändringarna med åldersgrupperna närmast i ålder får vi möjlighet att bedöma lagändringen påverkat berörda åldersgrupper.

---

⁴ Här har vi fram till 2022 jämfört med de som är 55 år till och med 59 år och 10 månader och från och med 2023 de som är mellan 56 till och med 60 och 10 månader.

Inledning

Försäkringskassan har i regleringsbrevet för 2023 fått i uppdrag att analysera de särskilda bestämmelserna för äldre i förvärvsarbete i sjukförsäkringen.

Den del av uppdraget som besvaras i denna rapport är formulerat enligt följande, vilket också blir syftet med denna rapport:

- Försäkringskassan ska analysera konsekvenser av de bestämmelser för äldre i förvärvsarbete i sjukpenning och sjukersättning som trätt i kraft under 2022. I analysen ska framgå vilka som får ersättning med stöd av de nya bestämmelserna avseende diagnos, kön och andra tillgängliga uppgifter. Denna del av uppdraget ska delredovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 31 maj 2023.⁵

Frågeställningarna är följande:

- Hur har lagförändringarna påverkat hur många som får ersättningarna i de åldersgrupper som omfattas av lagändringen?
- Finns det skillnader för vilka som får ersättningarna enligt de nya bestämmelserna utifrån a) kön, b) omfattning av förmånen, c) diagnos och d) yrke?

Uppdraget innehåller en ytterligare del som ska besvaras vid ett senare tillfälle. Denna senare del av uppdraget är att beskriva konsekvenser för arbetskraftsutbudet bland äldre och för samhällsekonomin. Uppdraget ska slut-redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 14 juni 2024.⁶

Metod

Analysen bygger på registerdata för sjukpenning och sjukersättning. Tidsperioderna som har studerats är

- januari 2018 till december 2022 för sjukpenning
- januari 2018 till februari 2023 för sjukersättning.

Anledningen till de olika tidsperioderna beror på att det finns senare tillförlitliga data tillgängliga för sjukersättning.

I dagsläget kan vi inte identifiera vilka enskilda individer som fått sjukpenning eller sjukersättning med stöd i de reglerna, eftersom det inte

---

⁵ Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Försäkringskassan.

⁶ Ibid.

registrerats på ett tillförlitligt sätt. Men eftersom lagstiftningen är tillämpbar för vissa åldrar kan vi identifiera den grupp av individer som lagstiftningen avser. De nya reglerna för sjukpenning gäller personer som är mellan 62 och 64 år och de nya reglerna för sjukersättning gäller de som är 59 år och 11 månader och äldre fram till 2022. Från och med 2023 gäller de nya reglerna för sjukpenning personer som är 63 till 65 år och de nya reglerna för sjukersättning de som är 60 år och 11 månader och äldre.

Utfallsmått för sjukpenning och sjukersättning

För sjukpenning kommer vi som utfallsmått att använda antalet pågående sjukfall som är längre än 180 dagar. Med sjukfall avses här sjukskrivningar som pågår längre än 14 dagar.

För sjukersättning kommer vi att använda beviljade ärenden, uppdelat på ansökningsärenden och utbytesärenden. Skillnaden mellan dessa ärendetyper är att i ansökningsärenden har personerna själva ansökt och i utbytesärenden har Försäkringskassan initierat processen för att byta sjukpenning mot sjukersättning.

Vi har även tittat på om sjukersättningen är en höjning från en tidigare grad, men det är för få individer för att kunna redovisa några siffror.

Vi har inte analyserat eventuella förändringar i andel beviljade beslut (antal beviljade beslut/antal beslut) för de båda förmånerna eftersom syftet är att belysa hur många som fått ersättningarna med stöd av de nya bestämmelserna, med beaktande av de avvägningar som beskrivs i föregående kapitel (metod). Syftet och frågeställningarna fångas av upplägget att jämföra de åldersgrupper som omfattas av lagändringen med en jämförelsegrupp (se nedan).

Det finns en skillnad mellan de båda utfallsmåtten för hur förändringar i antal kan värderas och tolkas. Antal sjukfall längre än 180 dagar är påverkat av flöden till och från förmånen. Måttet kan påverkas av hur många nya sjukfall som är kortare än 180 dagar som tillkommit innan den period som man analyserar. Måttet påverkas också av hur länge en person är sjukskriven efter att 180 dagar har passerats. Exempelvis kommer sannolikt ett ökat antal sjukfall längre än 90 dagar också på sikt att leda till ett ökat antal sjukfall på 180 dagar. Om sjukfall blir längre tidsmässiga efter att 180 dagar har passerats så kommer det öka antalet sjukfall längre än 180 dagar. I denna analys har vi inte närmare analyserat flöden och om det skett några förändringar i längden på sjukfallen. Anledningen är att det för tidigt för att fastställa om det skett förändringar, framförallt när det gäller utflödet. I den fortsatta analysen är det dock ett perspektiv som är viktigt att ta hänsyn till.

Beviljade sjukersättningsärenden är av engångskaraktär. Måttet påverkas enbart av inflödet av ärenden och det beslut som sedan följer. Förändringar i antal är därför enklare att tolka jämfört med sjukfall längre än 180 dagar.

I rapporten kommer vi att analysera utvecklingen totalt för de åldersgrupper som omfattas av lagändringarna, men även avseende på:

- kön
- diagnos (uppdelat på psykiatriska diagnoser, rörelseorganens sjukdomar och övriga diagnoser)
- yrke (uppdelat på yrken som i allmänhet innebär fysiskt krävande arbete och yrken som i allmänhet inte innebär fysiskt krävande arbete)
- ersättnings omfattning (heltid eller deltid).

Vi redovisar ytterligare information om kategoriseringarna av diagnos och yrke i resultatdelen och i metodbilagan.

Andra faktorer som påverkar utfallet

I analysen kommer vi att redogöra för utvecklingen över tid för utfallsmått för de åldersgrupper som omfattas av lagändringarna. Det är dock ett tillvägagångssätt som inte helt fångar den nya lagstiftningens påverkan på dessa mått, eftersom det finns andra faktorer som kan ha påverkat utfallet. Det kan till exempel vara omvärldsförändringar, andra lagändringar eller förändringar i handläggningen som kan ha påverkat utfallet. Det gör att de eventuella förändringar som sker efter lagändringen kan se svagare eller starkare ut än vad som varit fallet utan dessa andra faktorer. I det här fallet har det också skett flera förändringar före lagändringen som sannolikt har haft en påverkan på utfallsmåttet för sjukpenning. Det gäller främst undantaget övervägande skäl för sjukpenningen, som beskrivs i avsnittet ”angränsade förändringar”. Detta undantag omfattade samtliga försäkrade och inte någon särskild utpekad grupp.

Ett kompletterande tillvägagångssätt för att bedöma utvecklingen och uppskatta lagstiftningens påverkan är att använda en jämförelsegrupp. En tänkbar jämförelsegrupp är personer i andra åldrar än dem som omfattas av lagändringarna. Personer i övriga åldrar är emellertid en heterogen grupp och man kan anta att gruppen påverkas annorlunda av andra omgivande förändringar än den grupp som påverkas av lagändringen. Med det sagt kommer vi ändå till viss del att jämföra med gruppen övriga åldrar för att få en bred bild av utvecklingen.

Jämförelsegrupper

För att beskriva påverkan av de nya bestämmelserna så här långt har vi i första hand valt att jämföra utvecklingen för de åldersgrupper som omfattas av lagförändringarna med den åldersgrupp som ligger närmast i ålder, vilket blir vår huvudsakliga jämförelsegrupp.

Jämförelsegruppen för sjukpenning är

- de som är 59 till 61 år gamla.

Jämförelsegruppen för sjukersättning är

- de som är 55 år till 59 år och 10 månader år gamla fram till 2022
- de som är 56 till 60 år och 10 månader år från och med 2023.

Idealt hade det varit bättre att ha ett kortare åldersintervall för jämförelsegruppen för sjukersättningen, men då hade det blivit alltför få individer för att kunna göra en rimlig jämförelse givet den begränsade uppföljningsperioden.

Vi kan anta att jämförelsegruppen är lik de åldersgrupper som omfattas av lagändringen i flera avseenden, eftersom de är nära varandra i ålder. Båda grupperna bör därför ha påverkats i ungefär lika stor utsträckning av andra faktorer fram till lag-förändringen.

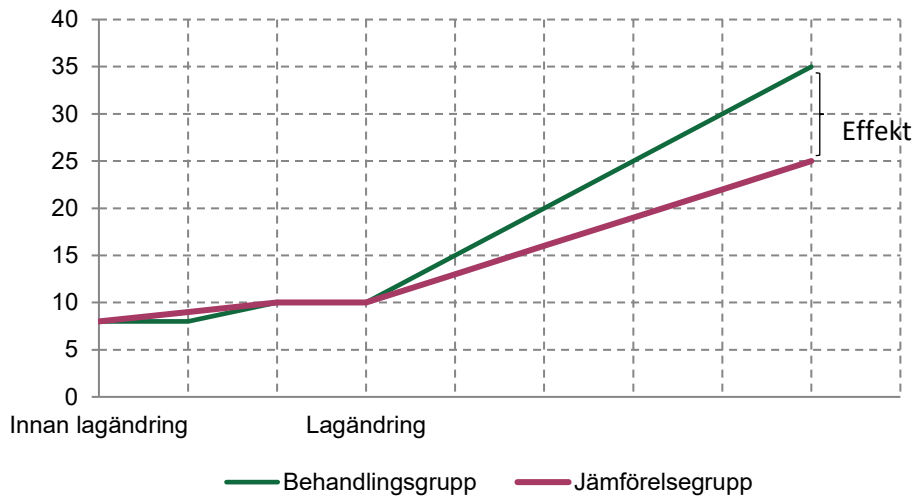
Parallellt trendantagande

Ett så kallat parallellt trendantagande är centralt den här analysen. Det beror på att man i detta fall kan använda en eventuell skillnad i utfall mellan behandlingsgruppen och jämförelsegruppen för att uppskatta vad lag-ändringen inneburit. Det innebär konkret att för vi ska kunna uppskatta konsekvenserna av lagändringen genom tillvägagångssättet att jämföra utfallen mellan behandlings- och jämförelsegrupp får mönstren mellan de båda grupperna inte skilja sig åt i någon större omfattning före lag-ändringen.

Om det finns parallella trender kan man anta att behandlingsgruppen skulle ha fått samma utfall som jämförelsegruppen efter lagförändringar. Därmed kan vi betrakta utvecklingen efter lagändringen för jämförelsegruppen som det kontrafaktiska utfallet för behandlingsgruppen, det vill säga den utveckling som skulle ha skett i frånvaro av en lagförändring. Effekten av lagändringen kan därmed beskrivas som skillnaden mellan det faktiska utfallet för behandlingsgruppen med det faktiska utfallet för jämförelsegruppen efter att lagförändringen trätt i kraft (se figur nedan).

Det ska påpekas att det är för tidigt att uttala sig om de observerade mönstren kommer att bestå. Analysen i den här rapporten ska alltså inte ses som en effektberäkning av lagändringarna. Men tillvägagångssättet ger en rimlig uppskattning av om regeländringarna haft en påverkan och i vilken ungefärlig storleksordning för de första 11 månaderna avseende sjukpenning och för de första 6 månaderna avseende sjukersättning efter lagändringen.

Exempelfigur Illustration av ovanstående resonemang om effekter

Ny bedömningsgrund för äldre inom sjukpenning

De nya reglerna

Lagändringen om ett nytt undantag för äldre försäkrade inom sjukpenning efter 180 dagar i rehabiliteringskedjan trädde i kraft 1 februari 2022. Det nya undantaget innebär i korthet att äldre försäkrade ska få sin arbetsförmåga fortsatt bedömd mot arbete hos den befintliga arbetsgivaren även efter dag 180.⁷ I vanliga fall ska arbetsförmågan efter 180 dagar bedömas mot normalt förekommande arbete.

Denna lagändring berör försäkrade som har ett förvärvsarbete och som har uppnått den ålder när de tidigast kan ta ut inkomstgrundad ålderspension. Efter lagändringen ska dessa personer få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren eller mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för dem. Det betyder att deras arbetsförmåga inte längre ska bedömas mot normalt förekommande arbeten efter dag 180 i sjukperioden.⁸

Undantaget från bedömningen mot normalt förekommande arbete ska gälla fram till den tidpunkt när den försäkrade tidigast kan ta ut garantipension.⁹

Under 2022 kunde undantaget för äldre tillämpas från och med månaden den försäkrade fyllde 62 år till och med månaden innan han eller hon fyllde 65 år.

Åldersgränsen för inkomstgrundad ålderspension höjdes vid årsskiftet med ett år, från 62 år till 63 år, och gränsen för garantipension höjdes från 65 år till 66 år.¹⁰ Det betyder att undantaget för äldre efter årsskiftet 2022/2023 tillämpas från och med månaden den försäkrade fyller 63 år till och med månaden innan han eller hon fyller 66 år.

Skäl bakom lagändringen

Det fanns flera skäl bakom lagändringen. För det första nekades äldre försäkrade sjukpenning mer än andra grupper. I propositionen hänvisar regeringen till en rapport från ISF (2018:12) som visar att personer i åldern 60–64 år fick sjukpenningen indragen i större utsträckning när de prövades mot normalt förekommande arbete jämfört med övriga åldersgrupper. En möjlig förklaring var enligt rapporten att det är vanligare att personer i

---

⁷ Prop. 2021/22:1 Utgiftsområde 10, s. 50 ff.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Prop. 2021/22:181, *Justerade åldersgränser i pensionssystemet och i kringliggande system.*

denna ålder har sjukdomar i rörelseorganen, exempelvis förslitningar i leder men att arbetsförmåga skulle kunna finnas i annat icke-belastande arbete.¹¹ Vidare hänvisar även regeringen till SOU 2019:2.¹² Utredningens genomgång av domstolspraxis visade att personer med utpräglat praktiska yrken och kort tid kvar till pensionen nekades sjukpenning för att personerna ansågs kunna klara av ett lättare arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. I en senare studie har dock Försäkringskassan kunnat klarlägga att för perioden 2018 till juni 2021 hade äldre försäkrade en något lägre risk att få ett avslag efter dag 180 än övriga åldersgrupper. Studien förklarar dock inte vad dessa skillnader i avslag mellan åldersgrupperna beror på.¹³

För det andra framförde regeringen att en äldre försäkrad som nekades sjukpenning efter en bedömning mot normalt förekommande arbete kunde se sig tvungen att lämna arbetslivet i förtid och då i stället ta ut inkomstgrundad ålderspension. Detta får ekonomiska konsekvenser för individen genom att den livslånga pensionen blir lägre.¹⁴

Det tredje skälet, enligt regeringen, var att det kunde finnas samhällsekonomiska skäl för att inte utsätta försäkrade som är i slutet av sitt arbetsliv för en osäker omställning till ett annat arbete. Det gällde särskilt försäkrade som inte hade helt nedsatt arbetsförmåga. Om den försäkrade har kort tid kvar till pension kan det nämligen vara mer lönsamt för samhället att personen får partiell sjukpenning och arbetar kvar i sitt arbete resten av tiden. Detta i stället för att personen skulle tvingas till en utdragen omställning till ett heltidsarbete.¹⁵

I den här rapporten kommer vi inte att ha möjlighet att analysera de samhällsekonomiska konsekvenserna av en eventuell minskad omställning eller hur uttaget av ålderspension kan ha förändrats. Det får vi återkomma till i slutredovisningen av uppdraget. Det vi kommer att redovisa är uppgifter hur mönstren skiljer sig åt när det gäller kön, diagnos, yrke och omfattning av sjukpenning.

---

¹¹ Prop. 2021/22:1 Utgiftsområde 10, s. 51–52, 55.

¹² SOU 2019:2 *En trygg sjukförsäkring med människan i centrum*

¹³ Skillnader i avslag för sjukpenning mellan olika grupper – En registerstudie om avslagsbeslut på initial ansökan och efter dag 180 i rehabiliteringskedjan. Socialförsäkringsrapport 2022:1.

¹⁴ Prop. 2021/22:1 Utgiftsområde 10, s. 51–52, 55.

¹⁵ Ibid.

Ny bedömningsgrund för äldre försäkrade inom sjukersättning

De nya reglerna

De särskilda reglerna om sjukersättning till äldre, de så kallade äldrereglerna infördes i september 2022. De nya reglerna är tillämpliga för en försäkrad som har uppnått den ålder då det återstår som mest fem år till den tidpunkt som sjukersättning längst kan lämnas.¹⁶ För år 2022 gäller detta alltså de som är 59 år och 11 månader och äldre.¹⁷ För att omfattas av reglerna ska dock den försäkrade även ha erfarenhet av förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden under de senaste femton åren, räknat från månaden före den försäkrade ansöker om ersättningen.¹⁸

Om den försäkrade uppfyller både ålders- och erfarenhetskriteriet ska arbetsförmågan endast bedömas mot sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden *och* som den försäkrade har erfarenhet av. I bedömningen ska det dock även tas hänsyn till annat arbete som är tillgängligt för den försäkrade. I vanliga fall ska rätten till sjukersättning bedömas mot förvärvsarbeten på arbetsmarknaden vilket är ett vidare arbetsmarknadsbegrepp.¹⁹ Det spelar ingen roll om den försäkrade är arbetslös eller har en anställning vid tidpunkten för ansökan.

Skäl bakom lagändringen

Skälet till lagändringen var att regeringen ville erbjuda en ökad ekonomisk trygghet för dem som hade slitit ut sig under arbetslivet. Lagändringen skulle alltså leda till att färre äldre tog ut ålderspension tidigt, vilket medför en livslång lägre pension.²⁰

Regeringen framförde också i samma proposition att det inte är rimligt att ställa samma krav när det gäller omställning och rehabilitering som det görs på yngre försäkrade. Anledningarna är i huvudsak två: dels att samhällskostnaderna är högre för en omställning, dels att en omfattande omställning ofta är utsiktslös för äldre. Det finns därmed en risk att dessa

---

¹⁶ När lagändringen trädde i kraft kunde en försäkrad få sjukersättning som längst till och med månaden innan hen fyller 65 år.

¹⁷ Då pensionsåldern höjs 2023 ändras även reglerna för hur länge man kan få sjukersättning. För 2023 omfattas därför de som är 60 år och 11 månader och äldre. (se vidare 33 kap. 10 b § SFB).

¹⁸ Bedömningen om en försäkrad ska anses ha erfarenhet av sådant arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden får bedömas i det enskilda fallet (se vägledning 2013:1 version 10 s.43.).

¹⁹ 33 kap. 10 a § SFB

²⁰ Prop. 2021/22:220, *Sjukersättning till äldre i förvärvsarbetande ålder*, s.1.

individer istället ordnar sin försörjning genom att ta ut ålderspension tidigare än vad den försäkrade ursprungligen avsett, vilket leder till livslångt lägre pension.²¹

---

²¹ Ibid. 10.

Angränsande förändringar

Utöver de lagändringar som vi primärt undersöker i denna rapport är det relevant att redovisa att det sker andra aktiviteter inom administrationen av sjukförsäkringen samt att det även har skett andra lagändringar som kan påverka det studerade utfallet.

Nya undantag för bedömning mot normalt förekommande arbete

Den 15 mars 2021 infördes ett nytt undantag för bedömningen mot normalt förekommande arbete, som kallas *överbäggande skäl*. Överbäggande skäl innebär att den försäkrade kan undantas från bedömningen mot normalt förekommande arbete, om det finns överbäggande skäl som talar för att den försäkrade ska kunna återgå helt i arbete hos arbetsgivaren senast dag 365.²² Överbäggande skäl används i en majoritet av ärendena som passerar dag 180.²³

Den 1 februari 2022 infördes dessutom undantaget *särskilda skäl* för att ytterligare öka flexibiliteten i rehabiliteringskedjan. Särskilda skäl innebär att en försäkrad kan undantas från bedömningen mot normalt förekommande arbete, om det finns särskilda skäl som talar för att den försäkrade ska kunna återgå i helt i arbete hos arbetsgivaren senast dag 550.

Undantagen överbäggande skäl och särskilda skäl är dock inte tillämplbara för försäkrade som har uppnått den ålder då de tidigast kan få inkomstgrundad ålderspension. Men de kan påverka utfallet för övriga grupper inom sjukpenning.

Bedömning mot en angiven yrkesgrupp

Sedan den 1 september 2022 ska bedömningen göras mot förvärvsarbeten inom *en angiven yrkesgrupp* som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Syftet med ändringen var att besluten om sjukpenning skulle bli mer konkreta och begripliga för den försäkrade. Men själva bedömningen mot normalt förekommande arbete skulle i övrigt fortsatt göras på samma sätt.²⁴

Försäkringskassans utredningsskyldighet

Utöver dessa förändringar i lagstiftningen har även Försäkringskassan under de senaste åren och parallellt med regelförändringarna arbetat med att

---

²² Prop. 2020/21:78, *Vissa ändrade regler inom sjukförsäkringen*, s. 10 f.

²³ Försäkringskassans årsredovisning 2022 s.82.

²⁴ Prop. 2020/21:171 *Angiven yrkesgrupp – Åtgärder för en begriplig sjukförsäkring* s. 11ff

förtydliga den utredningsskyldighet som Försäkringskassan har enligt förvaltningslagen. Försäkringskassan har bland annat förtydligat detta i februari 2021 i en ny version av vägledningen *Förvaltningsrätt i praktiken* och genomfört ett flertal utbildningsinsatser i verksamheten. Försäkringskassan konstaterar i Årsredovisningen för 2022 att utredningarna av arbetsförmågans nedsättning och rätten till ersättning inom sjukersättning och sjukpenning förbättrats.²⁵

Avdelningen för sjukförsäkring genomgår en större omorganisation för att bland annat kunna omhänderta samordningsuppdraget på ett bättre och mer sammanhållet sätt.

---

²⁵ Försäkringskassans årsredovisning 2020, s 91.

Resultat sjukpenning

I redovisningen kommer vi att beskriva utvecklingen mellan 2018 och 2022 för antalet personer som har ett pågående sjukfall längre än 180 dagar. Med sjukfall avser vi sjukskrivningar som pågår längre än 14 dagar.

Analysen fokuserar på den åldersgrupp som omfattas av lagändringen, det vill säga de personer som är 62–64 år. Utvecklingen för denna åldersgrupp jämförs primärt med åldersgruppen 59–61 år.

Vi analyserar också utvecklingen för de personer som har sjukfall längre än 180 dagar uppdelat på kön, ersättningsens omfattning, samt diagnos och yrkeskategorier. Vi kommer också att göra korsanalyser mellan ovanstående analysvariabler för att se om det finns skillnader när man analyserar de tillsammans, till exempel skillnader i utvecklingen för olika diagnoser uppdelat på kvinnor och män.

Antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar har ökat sedan lagändringen

I Figur 1 redovisas antalet pågående sjukfall²⁶ som är längre än 180 dagar för åldersgrupperna 62–64 år och 59–61 år för perioden 2018–2022. De första tre åren minskade antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar något för båda åldersgrupperna, men vid årsskiftet 2020/2021 vände kurvorna uppåt. Det är troligen till del en konsekvens av undantaget för övervägande skäl som redogjordes för i avsnittet ”angränsade förändringar”. Efter att lagändringen trädde i kraft i februari 2022 har ökningen fortsatt för båda åldersgrupperna. Tidpunkten för lagändringen markeras med en streckad lodrät linje i figur 1.

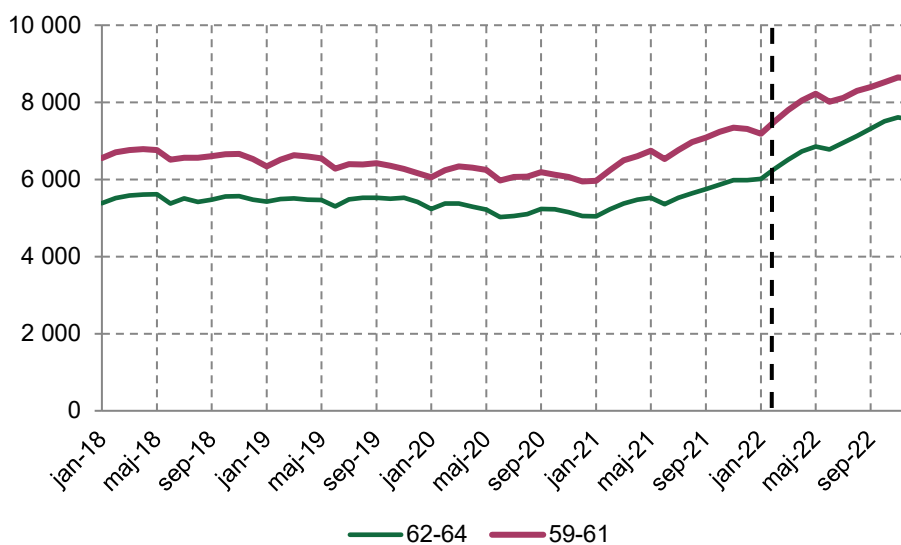
För åldersgruppen 62–64 år pågick det omkring 6 000 sjukfall längre än 180 dagar per månad under månaderna före lagändringen. I december 2022, nästan ett år efter lagändringen, var antalet 7 550. I åldersgruppen 59–61 år pågick det omkring 7 300 pågående sjukfall per månad före lagändringen och i december 2022 var det knappt 8 600 stycken.²⁷

---

²⁶ Pågående sjukfall mäts vid ett tillfälle sista dagen i månaden.

²⁷ Det finns inga stora säsongsvariationer i siffrorna för pågående sjukfall längre än 180 dagar och siffrorna är på ungefär samma nivå under månaderna som föregick lagändringen.

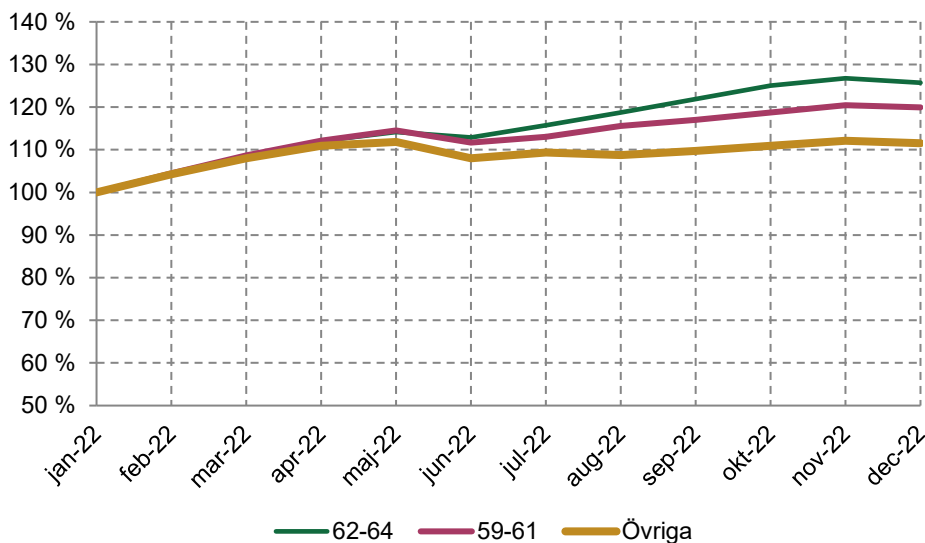
Figur 1 Antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar, uppdelat på ålder, från januari 2018 till december 2022

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Figur 2 visar den procentuella utvecklingen av antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar för olika åldersgrupper sedan januari 2022, vilket därmed beskriver utvecklingen efter lagändringen. Ökningen för åldersgruppen 62–64 år är större jämfört med jämförelsegruppen (59–61 år), och tydligt större än för övriga åldrar. I december 2022 är det 26 procent fler som har ett sjukfall längre än 180 dagar i åldersgruppen 62–64 år jämfört med månaden innan lagändringen. I åldersgruppen 59–61 år är ökningen 20 procent, vilket är något högre än för övriga åldrar där ökningen är 11 procent.

Figur 2 Procentuell utveckling av pågående sjukfall längre än 180 dagar, uppdelat på ålder, från januari 2022 till december 2022

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Att ökningstakten är kontinuerlig sedan lagändringen betyder inte att det nödvändigtvis är fler försäkrade som har sjukfall som passerar 180 dagar än tidigare.²⁸ Effekten blir till viss del ackumulerad över tid då flertalet av de tidigare sjukfallen över 180 dagar finns kvar som sjukfall även de nästpåföljande månaderna.

Efter lagändringen har andelen pågående sjukfall längre än 180 dagar ökat något för båda åldersgrupperna i förhållande till det totala antalet sjukfall. Den ökade andelen förklaras både av att antalet sjukfall längre än 180 dagar har blivit fler, och att antalet sjukfall kortare än 180 dagar har blivit färre. Det finns däremot inte någon indikation på att sannolikheten att ett sjukfall blir längre än 180 dagar har ökat. Andelen av påbörjade sjukfall längre än 14 dagar som också passerar 180 dagar är på ungefär samma nivå före och efter lagändringen. Andelen sjukfall som passerar 180 dagar för båda åldersgrupperna har under andra halvan av 2022 legat på omkring 20 procent.

Hur stor är då ökningen för åldersgruppen 62 till 64 jämfört med jämförelsegruppen och övriga åldrar?

Vi kan jämföra hur situationen såg ut månaden innan lagändringen (januari 2022) med situationen i vår senaste mätpunkt (december 2022). I denna uträkning är det 1 527 fler personer i åldersgruppen 62–64 år som har ett pågående sjukfall längre än 180 dagar i december 2022. Denna siffra ska sedan subtraheras med utvecklingen för åldersgruppen 59–61 år som är vår jämförelsegrupp. Detta kan vi göra eftersom vi kan anta att det är den utveckling som åldersgruppen 62–64 år hade följt om det inte skett en lagändring. Det finns nämligen sedan 2018 fram till lagändringen en i stora drag liknande trend i utvecklingen för dessa åldersgrupper. Om åldersgruppen 62–64 år följt samma utveckling som vår jämförelsegrupp skulle antalet sjukfall längre än 180 dagar ökat med 1 200 personer för åldersgruppen 62–64 år.

Det innebär att det pågår knappt 350 fler sjukfall längre än 180 dagar i åldersgruppen 62–64 år i december 2022 än vad vi hade kunnat förvänta oss om det inte skett en lagändring. Det motsvarar omkring 22 procent av ökningen i åldersgruppen 62–64 år sedan lagändringen.²⁹

Det ska påpekas att denna uträkning kan vara känslig för vilka månader som väljs som start- och slutpunkt. Men om man laborerar och väljer olika start- och slutmånader före och efter lagändringen så hamnar man på ungefär samma antal om man mäter från september till december 2022.

---

²⁸ Med sjukfall som passerar 180 dagar avses hur många sjukfall (längre än 14 dagar) som påbörjades för 180 dagar sedan också blir längre än 180 dagar.

²⁹ Det ökade antalet sjukfall längre än 180 dagar i åldersgruppen 62–64 år skulle också kunna förklaras av ett större inflöde av sjukfall innan lagändringen. Det finns dock inga indikationer på detta då utvecklingen i antalet sjukfall kortare än 90 dagar och mellan 90 och 180 dagar för åldersgrupperna 59–61 och 62–64 år varit på ungefär samma nivå.

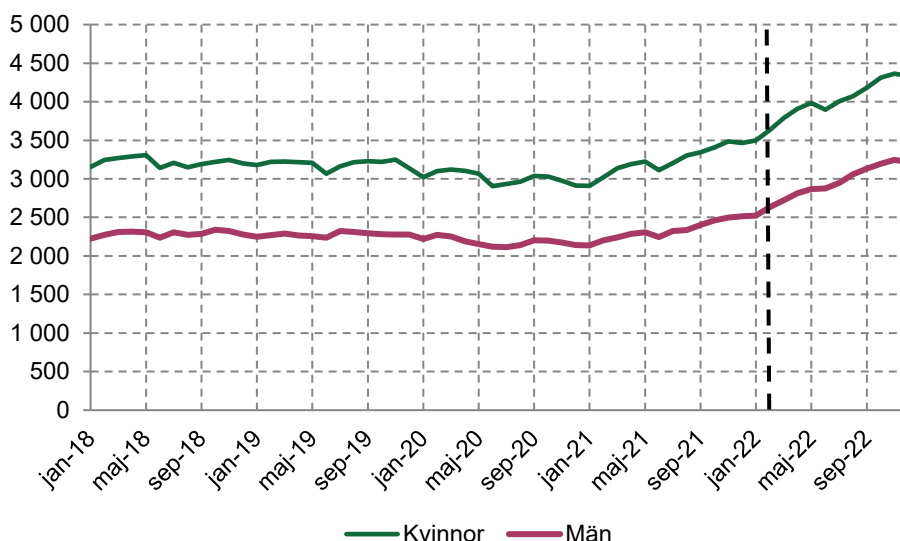
Slutsatsen blir således att så här långt har det skett en tydlig ökning av antalet sjukfall längre än 180 dagar i åldersgruppen 62–64 år efter lagändringen, och uppskattningsvis att omkring hälften av dessa sjukfall inte skulle ha tillkommit om det inte skett en lagändring.

Ingen skillnad i utveckling mellan kvinnor och män

Figur 3 visar att något fler kvinnor än män har pågående sjukfall längre än 180 dagar i åldersgruppen 62–64 år. Det har skett en ökning för både kvinnor och män sedan lagändringen (streckad lodrät linje i figuren).

Det kan påpekas att samma mönster finns i åldersgruppen 59–61 år, men skillnaden är något större mellan kvinnor och män.³⁰

Figur 3   **Antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar, 62–64 år per kön, från januari 2018 till december 2022**

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Tabell 1 visar att ökningen för kvinnor och män procentuellt sett varit ungefär lika stor i åldersgruppen 62–64 år sedan lagändringen. I åldersgruppen 59–61 år är ökningen något högre för kvinnor

³⁰ I åldersgruppen 62–64 år utgör kvinnor 54 procent av de som har pågående sjukfall längre än 180 dagar och för åldersgruppen 59 – 61 år är motsvarande andel 58 procent.

Tabell 1 Procentuell utveckling av antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar mellan januari och december 2022, uppdelat på kön och ålder

	Ålder 62–64 (%)	Ålder 59–61 (%)
Kvinnor	+25	+21
Män	+27	+17

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

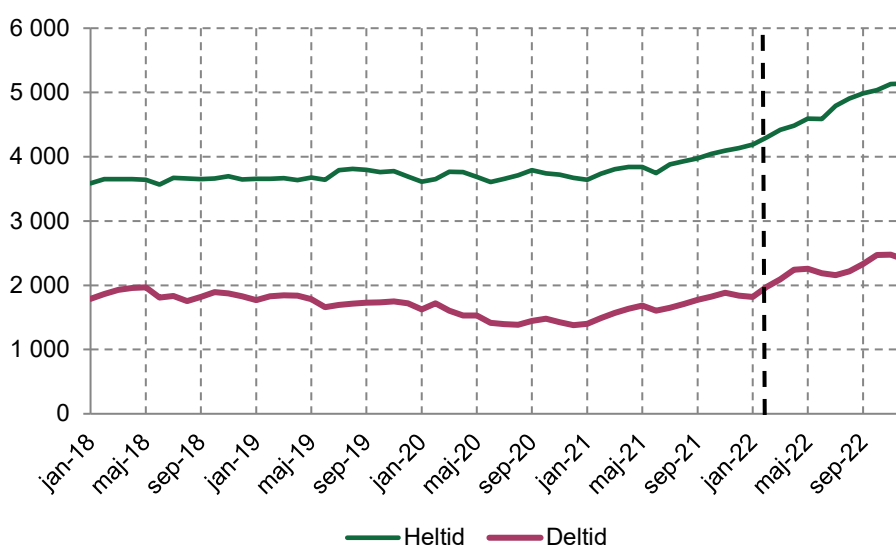
Slutsatsen är att på övergripande nivå finns det inga större skillnader i utvecklingen av antalet sjukfall längre än 180 dagar för kvinnor och män i åldersgruppen 62–64 år efter lagändringen.

Sjukpenning på deltid ökar mer än på heltid men ingen effekt av lagändringen

Sjukpenning kan ges på heltid eller på deltid, och deltid kan i sin tur delas upp på en fjärdedels, halv eller tre fjärdedelars sjukpenning. Ett av syftena med regeländringen var att underlätta för försäkrade med partiell arbetsförmåga att ta tillvara denna förmåga i sitt arbete istället för att sätta sig i omställning och riskera att lämna arbetslivet i förtid.³¹

Figur 4 visar att såväl sjukpenning på heltid och deltid har för sjukfall längre än 180 dagar har ökat för åldersgruppen 62–64 år efter lagändringen (streckad lodrätt linje i figuren). Även innan lagändringen var trenden en ökning för sjukpenning på heltid och deltid, men ökningen är brantare för både heltid och deltid efter lagändringen.

Figur 4 Antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar, 62–64 år efter omfattning, från januari 2018 till december 2022

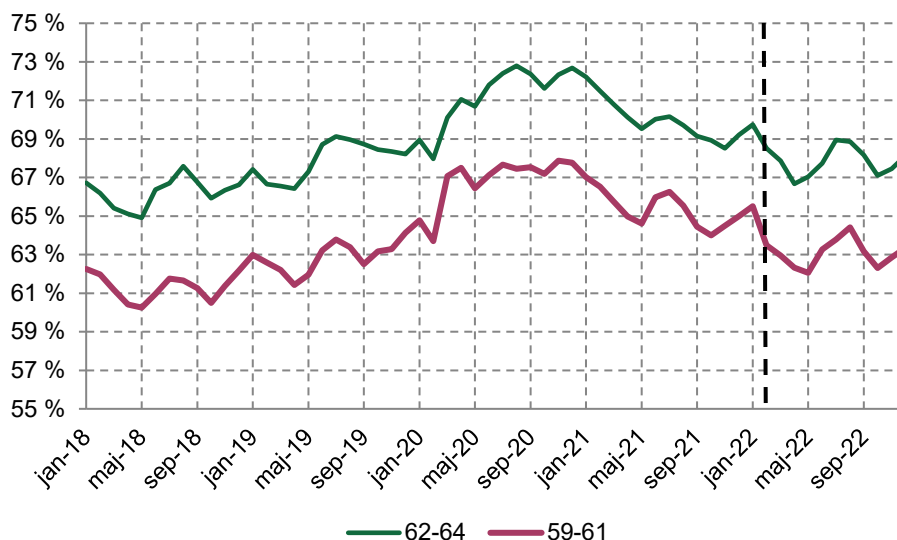

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

³¹ Prop. 2021/22:1, s. 52.

Figur 5 visar att det har skett en relativ minskning av andelen som har sjukpenning på heltid, och således har det skett en ökning av andelen som har sjukpenning på deltid efter lagändringen (streckad lodrätt linje i figuren). Sammantaget är sjukpenning på heltid något mer vanligt för de som är 62 till 64 år jämfört med de som är 59 till 61 år.

Figur 5 Andel av sjukpenning på heltid för pågående sjukfall längre än 180 dagar, uppdelat på ålder från januari 2018 till december 2022

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Tabell 2 visar att den procentuella förändringen av sjukpenning på deltid är större i båda åldersgrupperna jämfört med sjukpenning på heltid, sedan lagändringen. Samtidigt är både förändringen i sjukpenning på heltid och deltid högre för åldersgruppen 62–64 år jämfört med åldersgruppen 59–61 år.

Tabell 2 Procentuell utveckling av antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar mellan januari och december 2022, uppdelat på diagnosgrupp och ålder

	Ålder 62–64 (%)	Ålder 59–61 (%)
Heltid	+23	+16
Deltid	+32	+27

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Sammantaget kan vi konstatera att sjukpenning på deltid för åldersgruppen 62–64 år ökat mer än sjukpenning på heltid sedan lagändringen, men det var också en trend sedan tidigare. Även i åldersgruppen 59–61 år har sjukpenning på deltid ökat mer än sjukpenning på heltid sedan lagändringen.

Ökningen av sjukfrånvaro på i åldersgruppen 62–64 år är något högre för män för heltid och något högre för kvinnor på deltid.

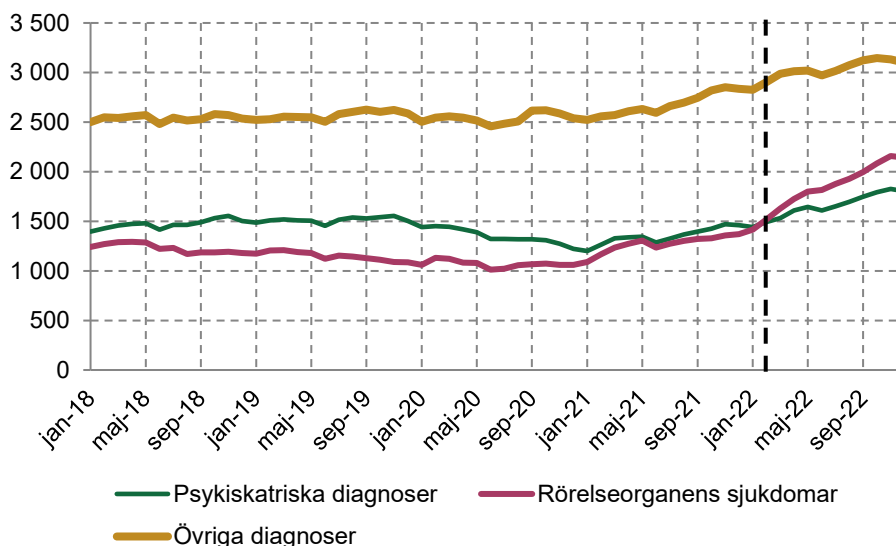
Störst ökning för rörelseorganens sjukdomar

I redovisningen av diagnoser som ligger till grund till sjukskrivningen har vi valt att koncentrera oss på de två största diagnosgrupperna i åldersgruppen 62–64 år: psykiatriska diagnoser och rörelseorganens sjukdomar. Dessutom redovisar vi övriga diagnoser som en samlad diagnosgrupp. Vi kommer dock kommentera större diagnosgrupper bland de övriga där det finns intressanta mönster. I metodbilagan finns mer information om kategoriseringen av diagnoser.

Figur 6 visar utvecklingen för åldersgruppen 62–64 år per diagnosgrupp. Antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar har främst ökat för rörelseorganens diagnoser, men även för psykiatriska diagnoser sedan lagändringen (streckad lodrätt linje i figuren). Ökningen är också större för dessa diagnosgrupper jämfört med övriga diagnoser.

Det kan också noteras att trenden från 2018 till andra halvåret 2020 eller början av 2021 (beroende på diagnos) var att antalet sjukfall längre än 180 dagar minskade för samtliga redovisade diagnosgrupper. Den största minskningen skedde för personer med psykiatriska diagnoser, där det var en tredjedel färre sjukfall längre än 180 dagar i början på 2021 jämfört med i början av 2018.

Figur 6 Antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar, 62–64 år, uppdelat på diagnosgrupp från januari 2018 till december 2022

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Bland de övriga diagnoserna har ökningstakten varit högre än för hela åldersgruppen 62–64 år för skador sedan lagändringen. Däremot finns det ingen ökning för cirkulationsorganens sjukdomar eller tumörer i någon av åldersgrupperna.

Tabell 3 visar att ökningstakten varit högst för rörelseorganens sjukdomar i åldersgruppen 62–64 år. Rörelseorganens sjukdomar ökar också i

åldersgruppen 59–61 år, men i mindre utsträckning jämfört med åldersgruppen 62–64 år. Ökningen för psykiatriska diagnoser är på samma nivå som i gruppen som helhet. Det finns även i åldersgruppen 59–61 år en ökning sedan januari 2022 för psykiatriska diagnoser i samma nivå som för åldersgruppen 62–64 år.

Tabell 3 Procentuell utveckling av antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar mellan januari och december 2022, uppdelat på diagnosgrupp och ålder

	Psykiatriska diagnoser (%)	Rörelseorganens sjukdomar (%)	Övriga diagnoser (%)
Ålder 62 – 64	+25	+51	+10
Ålder 59 – 61	+25	+25	+13

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Tabell 4 visar att det finns skillnader i ökningstakt mellan kvinnor och män för olika diagnoser. Ökningen för psykiatriska diagnoser är något högre för kvinnor jämfört med män i åldersgruppen 62–64 år men samtidigt är det ingen skillnad jämfört med åldersgruppen 59–61 år. Ökningen för rörelseorganens sjukdomar är något större för män än kvinnor i åldersgruppen 62–64 år, och för båda könen är den klart högre i jämförelse med åldersgruppen 59–61 år.

Tabell 4 Procentuell utveckling av antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar mellan januari och december 2022, uppdelat på diagnosgrupp, kön och ålder

		Ålder 62 – 64 (%)	Ålder 59 – 61 (%)
Psykiatriska diagnoser	Kvinnor	+27	+27
	Män	+21	+23
Rörelseorganens diagnoser	Kvinnor	+42	+28
	Män	+65	+21
Övriga diagnoser	Kvinnor	+10	+13
	Män	+10	+13

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

En större ökning för de yrken som i allmänhet är fysiskt krävande

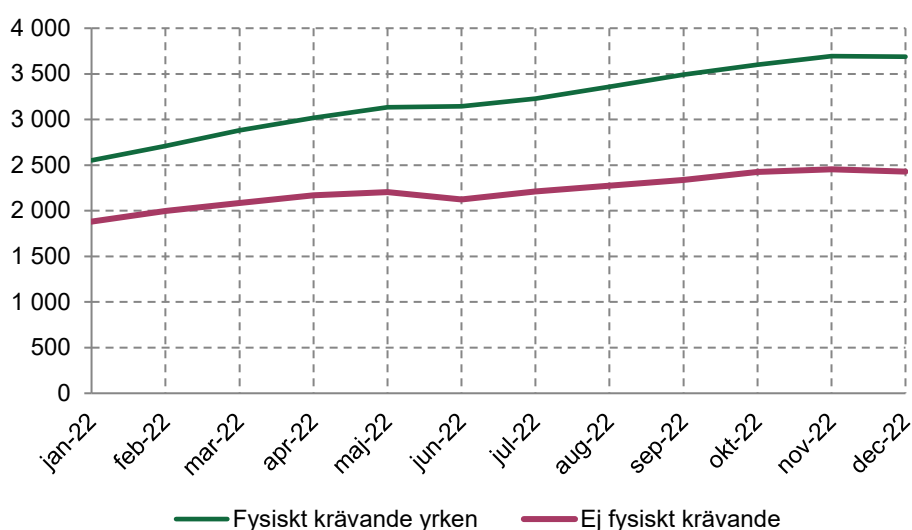
Informationen om yrken hos de som har sjukfall längre än 180 dagar har vissa begränsningar. I början av undersökningsperioden finns det ett stort antal personer som saknar matchning i yrkesregistret.

Vi har därför valt att enbart redovisa siffror från 2022. För det året är det omkring 10 procent i åldersgruppen 62–64 år som inte matchar ett yrke i yrkesregistret eller saknar yrkestillhörighet.

I redovisningen har vi utgått från en uppdelning i yrken som i allmänhet bedöms vara fysiskt krävande och yrken som i allmänhet ej är fysiskt krävande. I metodbilagan finns en beskrivning av hur olika yrken kategoriserats till de olika grupperna.

Figur 7 visar att antalet sjukfall längre än 180 dagar har ökat för båda yrkesgrupperna för åldersgruppen 62–64 år sedan lagändringen, men i något högre utsträckning för de som i allmänhet har fysiskt krävande yrken.

Figur 7   **Antalet pågående sjukfall för åldersgruppen 62–64 år som är längre än 180 dagar, uppdelat på yrkeskategori, från januari 2022 till december 2022**

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

I Tabell 5 ser vi att ökningen sedan lagändringen varit högre för de som har ett yrke som i allmänhet är fysiskt krävande i åldersgruppen 62–64 år, och även något högre än för åldersgruppen 59–61 år. Jämför man de båda åldersgrupperna ser man också att det finns en skillnad. För åldersgruppen 62–64 år är ökningen högre för de som har fysiskt krävande yrken, men för åldersgruppen 59–62 år är ökningen högre för de personer som ej har fysiskt krävande yrken.

Tabell 5   **Procentuell ökning antalet pågående sjukfall som är längre än 180 dagar, uppdelat på yrkeskategori och ålder, från januari 2022 till december 2022**

	Ålder 62–64 (%)	Ålder 59–61 (%)
Fysiskt krävande	+44	+28
Ej fysiskt krävande	+29	+30

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Tabell 6 visar att ökningstakten i åldersgruppen 62–64 år har varit högre inom rörelseorganens sjukdomar jämfört med psykiatriska diagnoser för yrken som i allmänhet är fysiskt krävande sedan lagändringen. Däremot är det inga skillnader för psykiatriska diagnoser utifrån typ av yrke. Övriga

diagnoser har ökat i något större utsträckning för dem som har ett fysiskt krävande arbete. Värt att notera att det antalsmässigt finns fler sjukfall inom övriga diagnoser och rörelseorganens sjukdomar jämfört med psykiatriska diagnoser. Det gör att den samlade ökningen som vi ser i Tabell 5 blir tydligare mellan yrkeskategorierna jämfört när det är nedbrutet på diagnoser.

För jämförelsegruppen (59–61 år) har i ökningstakten för samtliga diagnoser som redovisas varit större för de personer som inte har ett fysiskt krävande yrke.

Vi kan notera att i åldersgruppen 62–64 år har ökningen i båda yrkeskategorierna varit högre än i åldersgruppen 59–61 år för rörelseorganens sjukdomar. För psykiatriska diagnoser finns det en liten skillnad i ökningstakt mellan åldersgrupperna för dem som har ett fysiskt krävande arbete.

Sammantaget kan vi konstatera att den tydligaste skillnaden mellan åldersgrupperna är den större ökningstakten för rörelseorganens sjukdomar i åldersgruppen 62–64 år för dem som har ett fysiskt krävande arbete.

Tabell 6 Procentuell ökning antalet pågående sjukfall som är längre än 180 dagar, uppdelat på yrkeskategori, diagnos och ålder, från januari 2022 till december 2022

		Rörelseorganens sjukdomar (%)	Psykiatriska diagnoser (%)	Övriga diagnoser (%)
62 – 64 år	Fysiskt krävande	+73	+43	+22
	Ej fysiskt krävande	+57	+45	+13
59 – 61 år	Fysiskt krävande	+38	+33	+19
	Ej fysiskt krävande	+47	+46	+25

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Det finns inga tydliga könsskillnader i ökningstakten mellan de olika yrkeskategorierna i åldersgruppen 62–64 år.

Resultat sjukersättning

I redovisningen kommer vi att beskriva utvecklingen för antalet beviljade sjukersättningsärenden mellan 2018 och februari 2023. Utvecklingen är också uppdelad på ansökningsärenden (där en försäkrad själv ansöker om ersättningen) och utbytesärenden (där Försäkringskassan initierar processen för att byta sjukpenning mot sjukersättning).

Eftersom vi följer utvecklingen några månader in i 2023 innebär det att åldersgränserna för vem som omfattas av lagändringen förändras under den undersökta perioden. Därför kommer vi att använda en annan beteckning än åldrar för att skilja mellan olika grupper jämfört med sjukpenningen. Redovisningen kommer att göras utifrån följande tre grupper:

- **Omfattningsgrupp:** Den åldersgrupp som omfattas av lagändringen: Mellan 2018 och 2022 är omfattningsgruppen personer som är 59 år och 11 månader och äldre, och från och med 2023 omfattar den de personer som är 60 år och 11 månader och äldre. I diagrammen kommer gruppen att benämnas *omfattningsgrupp*.
- **Jämförelsegrupp:** Mellan 2018 och 2022 omfattar jämförelsegruppen åldrarna 55 till och med 59 år och 10 månader, och från och med 2023 omfattar den åldrarna 56 till och med 60 år och 10 månader.
- **Övriga åldrar:** De personer som är i yngre åldrar än de ovan angivna för 2022 respektive 2023.

Utvecklingen för de personer som har beviljade sjukersättningsärenden analyseras också uppdelat på kön, ersättningens omfattning, samt diagnos- och yrkeskategorier. Huvudsakligen kommer vi inte att korsanalysera utvecklingen för de ovan beskrivna analysvariablerna. Vi kommer att lyfta fram om vi ser något mönster från olika korsanalyser (till exempel, kön och diagnos). Med tanke på att kort har förflutit sedan införandet av äldrereglerna och att det blir få sjukersättningsärenden när man bryter ner underlaget i flera underkategorier är det för tidigt att säga att det är en konsekvens av införandet av äldrereglerna.

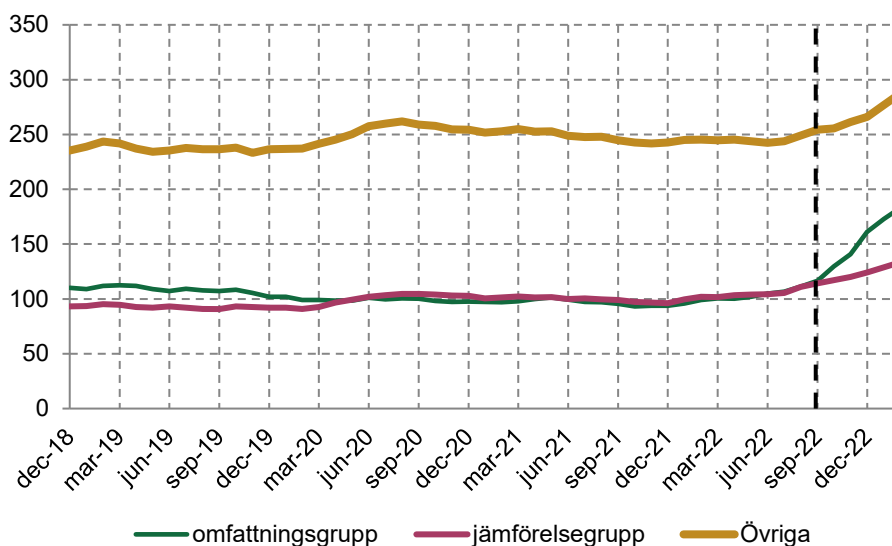
Antalet beviljade sjukersättningsärenden har ökat sedan lagändringen för den åldersgrupp som omfattas av äldrereglerna

Figur 8 visar antalet beviljade sjukersättningsärenden som ett rullande 12-månadsmedelvärde. Det innebär att siffrorna för december 2018 är genomsnittet under 2018. Följaktligen är siffrorna för februari 2023 genomsnittet för tolv månadersperioden mars 2022 till februari 2023.

Den åldersgrupp som omfattas av äldrereglerna har en tydligt ökande trend mot slutet av 2022 när lagförändringen trädde i kraft (lodrätt streckad linje i

figuren). Även för övriga åldersgrupper finns det en ökning i trenden efter lagändringen, men inte i samma utsträckning som för omfattningsgruppen.

Figur 8   **Antal beviljade sjukersättningsärenden, uppdelat på ålder, rullande tolv månaders medelvärde per månad, december 2018 till februari 2023**

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

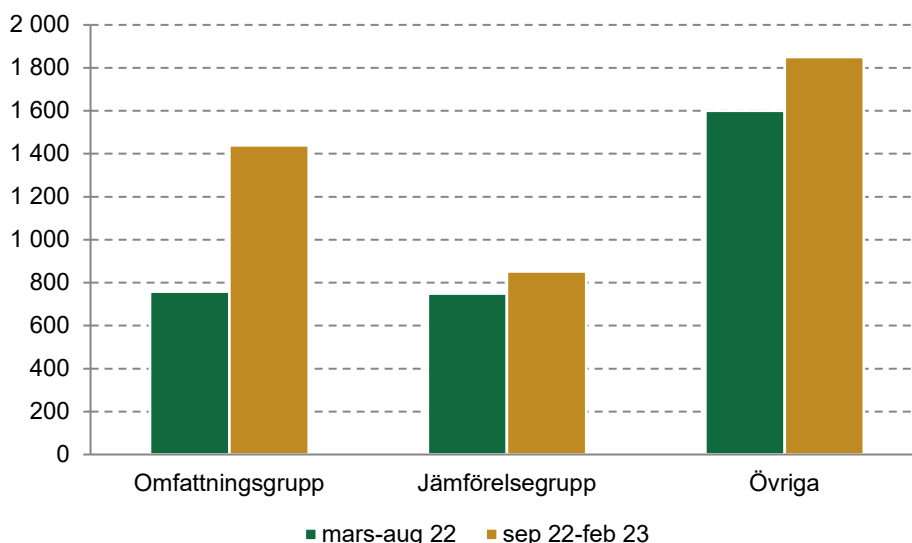
Figur 9 visar på det totala antalet beviljade sjukersättningsärenden de sex månader som förflutit sedan lagändringen som det finns data för (september 2022 till februari 2023) och antalet för sex månader innan lagändringen (mars till augusti 2022).

Ett problem med att dela upp det i sexmånadersperioder är att det inte tar hänsyn till säsongsvariationer, det vill säga att det kan finnas skillnader i antalet beviljade sjukersättningsärenden som beror på tid på året.

Det finns en tendens att antalet beviljade sjukersättningsärenden är något lägre i juli och augusti mellan 2018 och 2022, vilka ligger i perioden innan lagändringen. Det är emellertid inte några drastiska skillnader och när vi jämför olika åldersgrupper är förutsättningarna desamma. Det hade varit önskvärt att jämföra siffror för ett kalenderår innan och efter lagändringen. Men av förklarliga skäl har det inte varit möjligt vid denna tidpunkt.

Även om vi tar säsongsvariationer i beaktande är det tydligt att antalet beviljade sjukersättningsärenden i omfattningsgruppen har ökat efter lagändringen. Det är nästan en fördubbling av antalet, från 758 till 1 440 stycken. För de två andra åldersgrupperna är ökningstakten omkring 15 procent sedan lagändringen.

Figur 9   **Antal beviljade sjukersättningsärenden uppdelat på ålder, totalt, mars till augusti 2022 och september 2022 till februari 2023**

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Det bör också tilläggas att merparten av ökningen för omfattningsgruppen har två faser. I den första fasen, mellan september och november 2022 (precis efter lagändringen) finns en kontinuerlig ökning. Den andra fasen inleds med en kraftig ökning i december 2022 jämfört med i november. I januari och februari 2023 minskar sedan antalet jämfört med december, men antalet är på en något högre nivå än i november 2022.

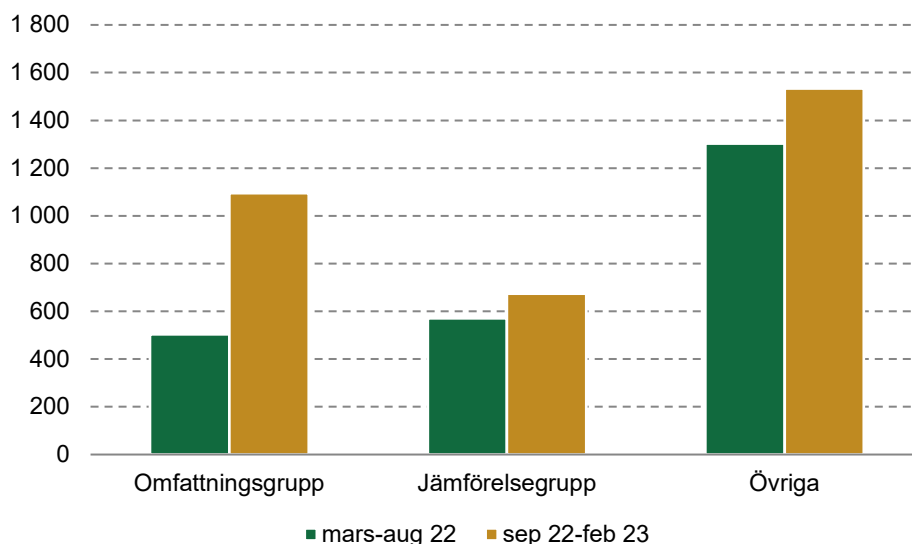
För att bedöma den fortsatta trenden behöver man ta hänsyn till att handläggningen av ett sjukersättningsärende i genomsnitt tar några månader och att precis efter lagändringen berördes fem årskohorter, men därefter kommer det en ny årskohort per år. Därför bör man förvänta sig att det finns en puckel av beviljade sjukersättningsärenden strax efter lagändringen. Samtidigt kan det finnas äldre personer som har försörjningsstöd och nyligen har ansökt om sjukersättning, men ännu inte fått den beviljad, eller kommer att göra det inom snar framtid. Det senare gör att det i en något längre tidshorisont blir fler beviljade sjukersättningsärenden jämfört med nivån innan lagändringen, men med en mindre ökningstakt än den som vi observerat så här långt.

Sammantaget är det sannolikt att lagändringen så här långt har bidragit till det ökande antalet beviljade sjukersättningsärenden för omfattningsgruppen. Vi har emellertid valt att inte försöka uppskatta hur stor den påverkan är, på grund av att vi inte har haft möjlighet att analysera en längre tidsperiod och att den fortsatta utvecklingen är osäker.

Större ökning för ansökningsärendena än för utbytesärenden

Hur fördelar sig sjukersättningsärendena på ansökningsärenden och utbytesärenden? Trenderna från 2018 fram till lagändringen är stabila för samtliga åldersgrupper (se Figur 16 i figurbilagan). Figur 10 visar perioden direkt innan och efter lagändringen. Det är något mer än dubbelt så många beviljade ansökningsärenden i omfattningsgruppen för perioden efter lagändringen jämfört med perioden före omfattningsgruppen: en ökning från 503 till 1 095 stycken. För jämförelsegruppen och övriga är antalet beviljade ansökningsärenden något fler efter lagändringen. Procentuellt är det omkring 18 procent fler för båda åldersgrupperna.

Figur 10   **Antal beviljade ansökningsärenden sjukersättning, uppdelat på ålder, totalt, mars till augusti 2022 och september 2022 till februari 2023**

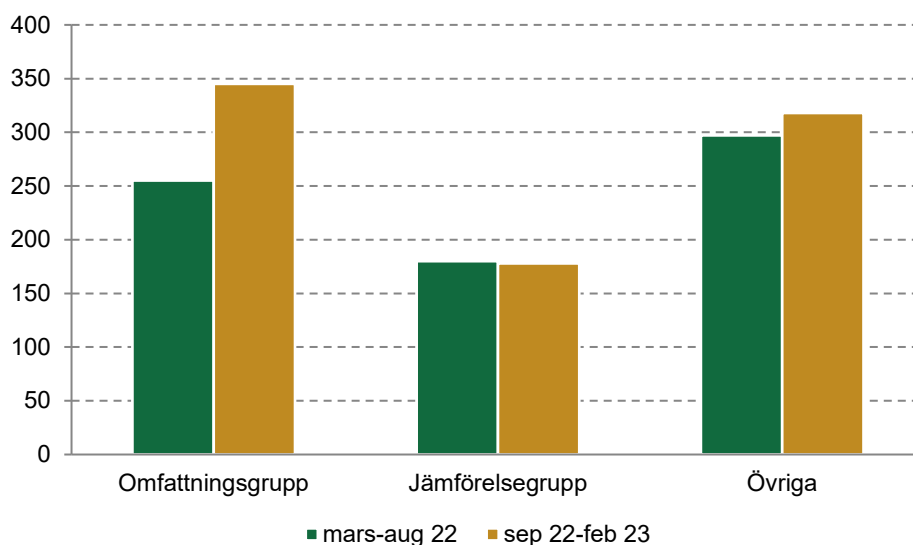
Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

För beviljade utbytesärenden följer samtliga åldersgrupper samma mönster fram till lagändringen (se Figur 17 i figurbilagan). Det finns en nedgång till mitten av 2019 och därefter ligger antalet kvar på ungefär samma nivå.

Figur 11 visar att antalet beviljade utbytesärenden för omfattningsgruppen är högre efter lagändringen jämfört med perioden innan, från 255 till 345 stycken. Till skillnad från ansökningsärendena är ökningen av utbytesärenden mer jämnt fördelad per månad efter lagändringen. För övriga åldersgrupper syns inga tydliga skillnader före och efter lagändringen.

Figur 11   **Antal beviljade utbytesärenden sjukersättning, uppdelat på ålder, mars till augusti 2022 och september 2022 till februari 2023**

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Sammantaget kan vi konstatera att antalet beviljade ansökningsärenden och utbytesärenden tydligt ökat för omfattningsgruppen efter lagändringen. Ökningen är större för ansökningsärendena jämfört med utbytesärendena.

Det finns en svag ökning för beviljade ansökningsärenden även för jämförelsegruppen och övriga efter lagändringen, men den är måttlig i jämförelse. När det gäller beviljade utbytesärenden har det inte skett någon ökning för de jämförelsegruppen eller övriga sedan lagändringen.

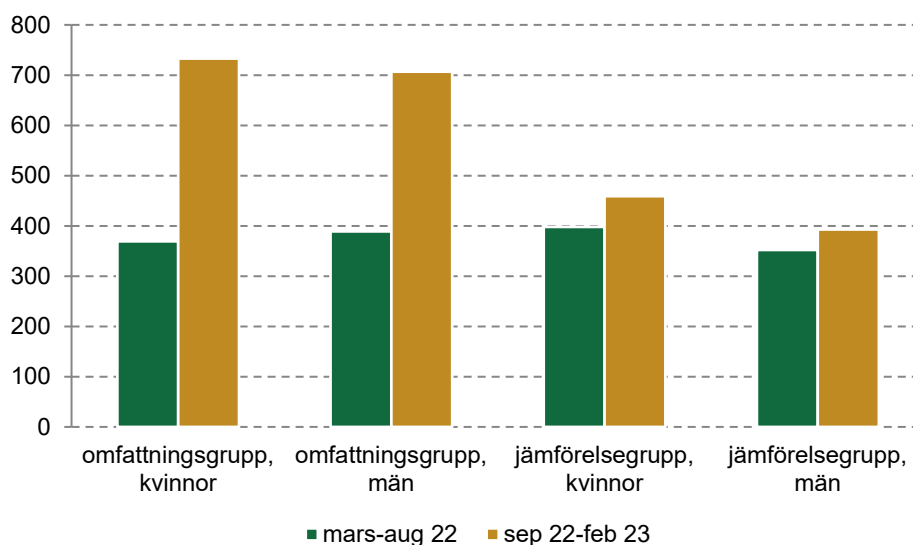
Ökningen är något större för kvinnor

Figur 12 visar att det finns en viss tendens att antalet beviljade sjukersättningsärenden ökat något mer för kvinnor jämfört för män i omfattningsgruppen så här långt efter lagändringen.³² Denna tendens finns framförallt för ansökningsärendena. För utbytesärendena finns inga markanta skillnader mellan kvinnor och män.

För jämförelsegruppen finns en liten ökning i antal före och efter lagförändringen för både kvinnor eller män. Det finns ingen tydlig skillnad i ökningstakt mellan könen.

³² Ökningstakten är 1,99 för kvinnor och 1,82 för män.

Figur 12 Antal beviljade sjukersättningsärenden, uppdelat på ålder, kön, mars till augusti 2022 och september 2022 till februari 2023

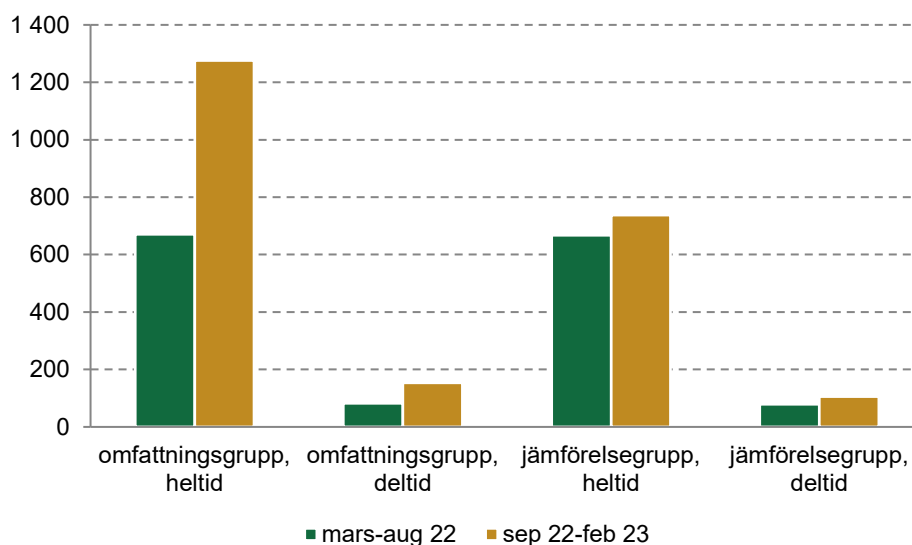
Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Sjukersättning på hel- och deltid har ökat i samma utsträckning

Figur 13 visar att beviljade sjukersättningar på både heltid och deltid har ökat efter lagförändringen för omfattningsgruppen. Så här långt efter lagändringen har beviljade sjukersättningar på heltid respektive deltid ökat i ungefär samma omfattning relativt sett, men det bör noteras att det är relativt få sjukersättningar på deltid.

För jämförelsegruppen syns en marginell ökning mellan perioden före och efter lagändringen för både heltid och deltid.

Figur 13 Antal beviljade sjukersättningsärenden, uppdelat på ålder och omfattning, mars till augusti 2022 och september 2022 till februari 2023

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Det finns ett mönster som tyder på att ökningstakten för beviljade sjukersättningsärenden på deltid har varit högre för kvinnor jämfört med män i omfattningsgruppen. För sjukersättning på heltid följer mönstret i stort sett det övergripande mellan kvinnor och män. Men värt att notera är att det är få personer som har sjukersättning på deltid, så utvecklingen behöver följas under längre tid för att se om mönstret består.

Ökningen är störst för rörelseorganens sjukdomar

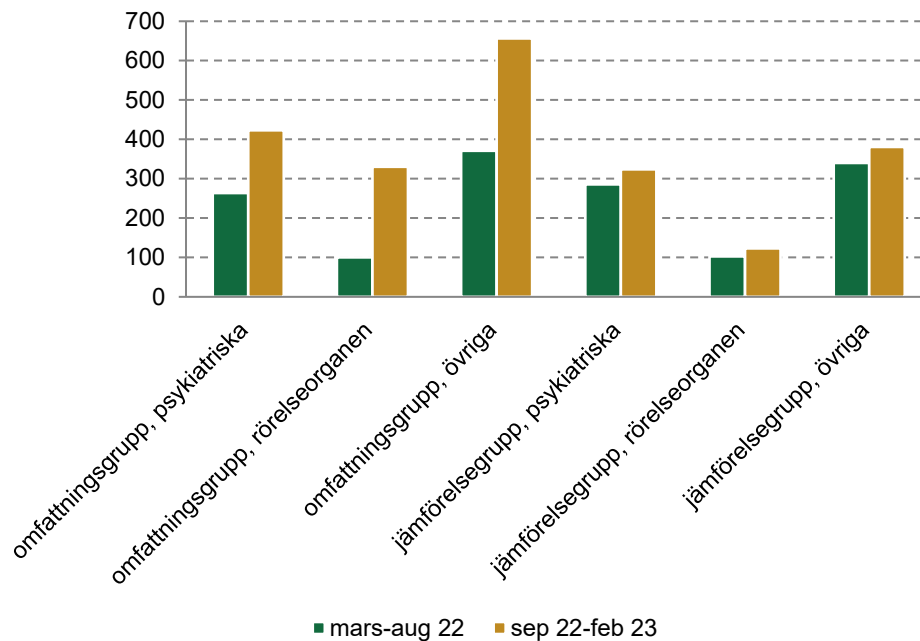
De diagnoser som vi huvudsakligen analyserar är psykiatriska diagnoser och rörelseorganens sjukdomar, vilka är de två största diagnosgrupperna. Därutöver redogör vi för på utvecklingen för övriga diagnoser, och kommenterar om det finns några eventuella trender bland övriga större diagnosgrupper.

Figur 14 visar att antalet beviljade sjukersättningsärenden har ökat i omfattningsgruppen för samtliga diagnoskategorier efter lagändringen. Procentuellt sett är ökningen störst för rörelseorganens sjukdomar. Antalet är nästan 3,5 gånger högre jämfört med innan lagändringen, men samtidigt sker ökningen från en låg nivå. I antal är ökningen från 100 till 333 stycken.

Ökningstakten för psykiatriska diagnoser och övriga diagnoser är lägre än för hela omfattningsgruppen så relativt sett har andelen av dessa diagnoser minskat för omfattningsgruppen. För jämförelsegruppen finns det en ökning för samtliga diagnosgrupper, men de är i linje med ökningen för hela gruppen.

Det är relativt få personer bland de enskilda diagnosgrupperna som rymms inom övriga diagnoser så det är osäkert att dra några slutsatser om de observerade mönstren. Vi kan dock notera att det finns en ökning för cirkulationsorganens diagnoser och skador i omfattningsgruppen som är i linje med hela gruppen eller något högre efter lagändringen.

Figur 14   **Antal beviljade sjukersättningsärenden, uppdelat på ålder och diagnosgrupper, mars till augusti 2022 och september 2022 till februari 2023**

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Det är få utbytesärenden per diagnos så det går inte riktigt att uttala sig om några trender mellan ärendetyperna. Ökningen generellt sett är ju större för ansökningsärenden i omfattningsgruppen och det finns inget som indikerar att det per diagnos är något som bryter mot det mönstret.

Det finns en tendens till att psykiatriska diagnoser i omfattningsgruppen ökat mer bland kvinnor än män i jämförelse med den generella skillnaden mellan kvinnor och män för hela gruppen. För rörelseorganens sjukdomar och övriga diagnoser är det inga tydliga skillnader mellan könen.

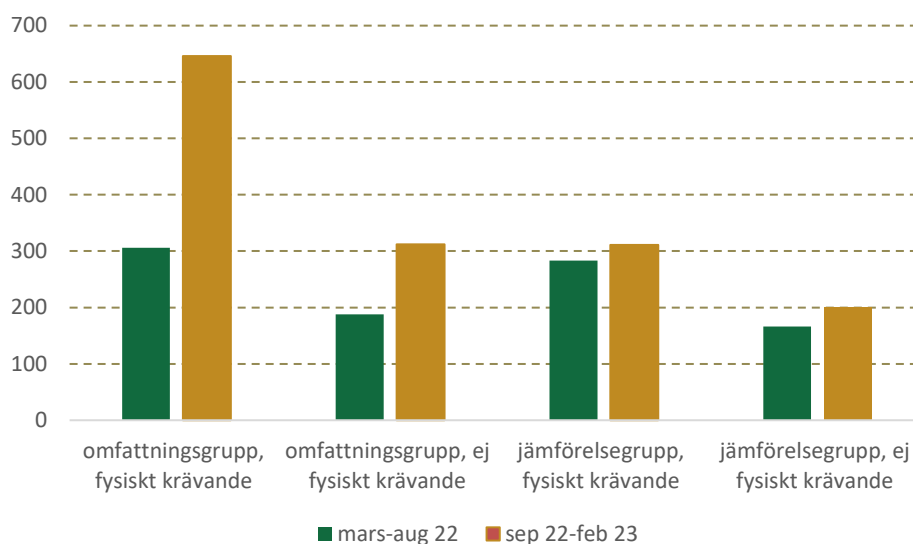
En något högre ökningstakt för dem som har ett yrke som i allmänhet är fysiskt krävande

Precis som för yrkesuppgifterna om sjukpenning så finns det ett bortfall där det antingen saknas matchning i yrkesregistret eller att yrkesuppgifter saknas. Bortfallet är omkring 35 procent under den nedan redovisade perioden. De mönster som redovisas ska därför ses utifrån de personer som har en registrerad yrkeskategori. Det betyder också att totalsiffrorna i figur 17 nedan blir lägre än i de tidigare redovisningarna.

Vi har utgått från en uppdelning på yrken som i allmänhet bedöms som vara fysiskt krävande och yrken som i allmänhet ej är fysiskt krävande yrken, precis som för sjukpenning (se metodbilagan för hur kategoriseringen gjorts).

Figur 15 visar att antalet beviljade sjukersättningsärenden i omfattningsgruppen har ökat för både fysiskt krävande och ej fysiskt krävande yrken efter lagändringen. Ökningen för båda yrkeskategorierna är större än i jämförelsegruppen. I omfattningsgruppen är ökningen procentuellt sett något högre för yrken som i allmänhet är fysiskt krävande jämfört med de yrken som i allmänhet inte är fysiskt krävande.³³

Figur 15   **Antal beviljade sjukersättningsärenden, uppdelat på ålder och yrkeskategori, mars till augusti 2022 och september 2022 till februari 2023**

Ökningstakten för dem som har ett ej fysiskt krävande yrke är högre för kvinnor jämfört med män efter lagändringen.

³³ Ökningstakten för fysiskt krävande yrken är 2,1 och 1,65 för fysiskt ej krävande yrken.

Avslutande diskussion

För att återkoppla till syftena med lagändringarna kan vi konstatera att det finns tydliga indikationer på att de fått avsett resultat utifrån deras syfte.

Ett av syftena med lagändringarna var att färre äldre personer skulle behöva ta ut ålderspension tidigare än avsett. Det är också troligt att det har uppnåtts genom de indikationer vi har så här långt att beviljade sjukersättningar och antalet sjukfall längre än 180 dagar ökat. Även att ökningen för sjukfall längre än 180 för deltidssjukskrivningar var ett syfte med lagändringen, för att individen i slutet av sitt arbetsliv inte skulle behöva göra en osäker omställning till ett heltidsarbete. Vi kan också se indikationer på att ökningen har varit störst för de personer som har diagnoser kopplade till förslitningsskador och fysiskt krävande yrken. Ett syfte med lagändringarna var också att dessa individer skulle få en ökad ekonomisk trygghet.

Sammantaget finns det tydliga indikationer på att det är fler äldre i förvärvsarbetande ålder som fått ersättning från förmånerna sjukpenning och sjukersättning så här långt efter lagändringarna. Det finns också tydliga indikationer på att det främst berör de grupper – deltidssjukskrivna och personer som slitits ut av ett ofta fysiskt belastande arbetsliv - som avsågs i skälen till lagändringarna.

Eftersom relativt kort tid har förflutit sedan lagändringarna och utifrån den period vi har studerat är det ännu för tidigt att säga något om de långsiktiga mönstren och påverkan på det framtida arbetskraftsutbudet. Det utgör en senare analys i detta regeringsuppdrag.

Vad är nästa steg i den fortsatta analysen? Utvecklingen över längre tid blir naturligtvis centralt, eftersom det råder en viss osäkerhet om de mer långsiktiga mönstren för både sjukpenning och sjukersättning. När det gäller sjukpenning är det minst lika viktigt att analysera hur långa sjukfallen som är längre 180 dagar blir, som att analysera hur många sjukfall som är längre än 180 dagar. Har sjukfallen i den avsedda åldersgruppen blivit längre efter lagändringen? Hur fördelar sig de längre sjukfallen på heltid och deltid? Det är frågor som är relaterade till arbetskraftsutbudet.

Ett annat perspektiv som är intressant är om de ändrade reglerna för sjukersättning och sjukpenning påverkar fördelningen mellan de båda förmånerna. Har det blivit fler personer som går från sjukpenning till sjukersättning efter lagändringen?

Slutligen kommer den avslutande delredovisningen av uppdraget att innehålla en uppföljning och analys av hur mycket berörda grupper faktiskt arbetar, och hur det ha förändrats i samband med lagändringarna.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Nils Öberg i närvaro av avdelningschef Per Eleblad och analytiker Per Jansson, den senare som föredragande.

Nils Öberg

Per Jansson

Referenser

Försäkringskassans årsredovisning 2020.

Försäkringskassans årsredovisning 2022.

Proposition 2020/21:78, Vissa ändrade regler inom sjukförsäkringen.

Proposition 2020/21:171. Angiven yrkesgrupp – Åtgärder för en begriplig sjukförsäkring.

Proposition 2021/22:1. Utgiftsområde 10 – Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Proposition 2021/22:181. Justerade åldersgränser i pensionssystemet och i kringliggande system.

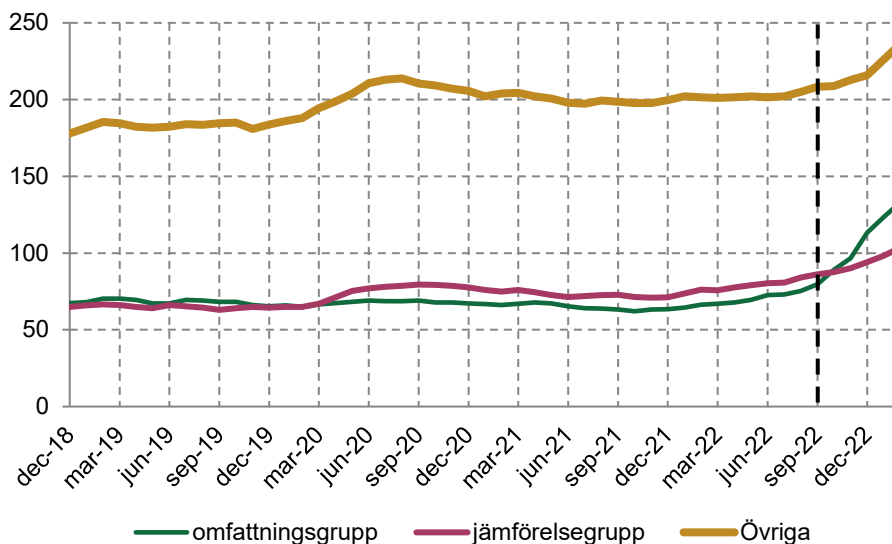
Proposition 2021/22:220. Sjukersättning till äldre i förvärvsarbetande ålder.

Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Försäkringskassan.

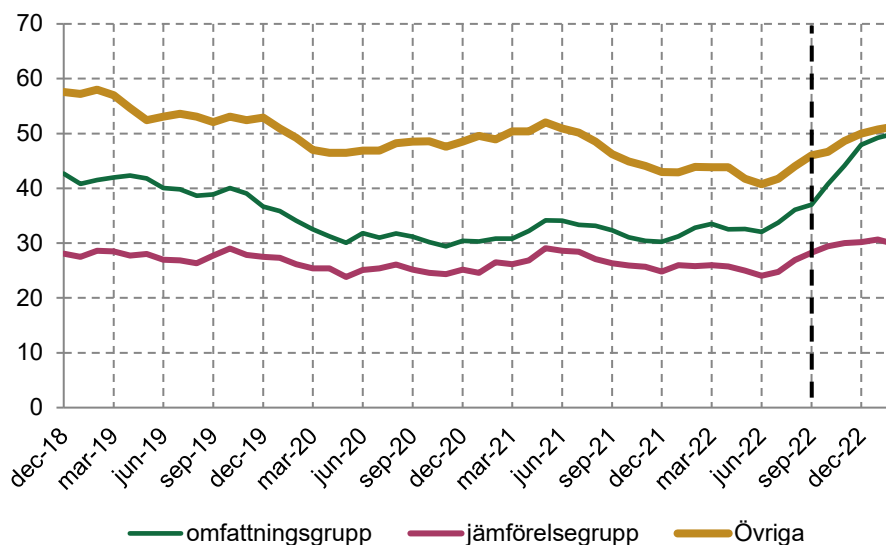
Figurbilaga

Figur 16 Antal beviljade ansökningsärenden sjukersättning per månad, uppdelat på ålder, rullande tolvårsmedelvärde och diagnosgrupper, från december 2019 till december 2022

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Figur 17 Antal beviljade utbytessärenden sjukersättning per månad, uppdelat på ålder, rullande tolvårsmedelvärde och diagnosgrupper, från december 2019 till december 2022

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Metodbilaga

Data

Den här analysen bygger på data som hämtats från försäkringskassans datalager SToRE (statistik och resultat) och MiDAS (mikrodata för analys av socialförsäkringen) samt Försäkringskassans ärendehanteringssystem ÄHS. Yrkesuppgifterna kommer från SCB:s Yrkesregister. Analysperioderna som visas varierar, vilket beror på att tillgången till registerdata varierar för de olika mått som används då det förekommer olika eftersläpningar av data. All data har tagits ut i mars 2023 och längden av perioder som redovisas i den här rapporten är den mest aktuella. Utfallet delas upp på olika variabler som kön, ålder, omfattning, diagnos och yrke.

Kategorisering diagnoser

Den huvudsakliga uppdelningen är följande:

- Psykiatriska diagnoser (diagnoskod F00 – F99)
- Rörelsedagnoser (diagnoskod M00 – M99)
- Övriga diagnoser (Inte tillhör någon av ovanstående diagnosgrupp)

Dessutom nämns följande diagnoser:

- Cirkulationsorganens diagnoser (diagnoskod I00 – I99)
- Sjukdomar i nervsystemet (diagnoskod G00 – G99)
- Skador (diagnoskod S00 – T98)
- Tumörer (C00 – D48)

Kategorisering yrke

Följande yrkeskategorier är i rapporten kategoriserade som *ej fysiskt krävande*:

- Chefsyrken
- Yrken med krav på fördjupad högskolekompetens
- Yrken med krav på högskolekompetens
- Yrken inom administration och kundtjänst

Följande yrkeskategorier är i rapporten kategoriserade som *fysiskt krävande*:

- Serviceyrken
- Försäljningsyrken detaljhandel m.m.
- Omsorgsyrken
- Andra bevaknings- och säkerhetsyrken
- Yrke inom lantbruk, trädgård, skogsbruk och fiske
- Yrken inom byggverksamhet
- Yrken inom maskinell tillverkning
- Yrke med krav på kortare utbildning eller introduktion

Personer med militära yrken är inte inkluderade i analysen. För de personer som inte matchar, kan det bero på att de inte är folkbokförda i Sverige aktuell tid eller avlidit. Om yrkesuppgifter saknas kan det bero på att de inte har en inrapporterad yrkesuppgift eller att de inte arbetar.